

национального сознания украинцев и утверждение государственно-творческого мировоззрения. Показано, как мыслитель пропагандирует украиноцентрическое мировоззрение, изучение героического прошлого, воспитание сильной личности (в отличие от культа масс и всеобщего равенства). Охарактеризовано роль культурно-исторического контекста для понимания хоронима *Украина*. Выявлено лексико-семантическую нагрузку изучаемого слова в культурно-национальной картине мира Дмитрия Донцова. Доказано, что основным значением лексемы *Украина* в текстах «Литературной эссеистики» является борьба за независимость. Прослежено индивидуальный стиль публициста на основе указанного названия.

В анализируемых произведениях хороним *Украина* является регулярно воспроизводимым и определяющим для формирования канвы текстов. Смысловая инвариантная доминанта указанного номена – это формирование самостоятельного государства. Вариантными семами для показа хоронима *Украина* являются: возвеличивание героического прошлого украинского народа, воспроизведение исторического периода, описание жизни писателей и политических деятелей, особенности места определенных действий, показ члена «интеллектуальной элиты» и воспевание сильной казацкой женщины. В публицистическом стиле хороним *Украина* характеризует творческую манеру автора, эмоционально подпитывает текст и формирует идейное целое. Итак, национально-языковая картина мира Дмитрия Донцова является информационно многоаспектная, интеллектуально содержательная и политически мотивированная. Перспективы исследования по данной теме заключаются в изучении хоронима *Украина* в творчестве висникивцев и в рассмотрении топонимного поля произведений Дмитрия Донцова.

Ключевые слова: культурно-национальная картина мира, лексико-семантическая нагрузка, хороним Украина, Дмитрий Донцов.

УДК 811.161.2'06.373

Володимир Олексенко
(Херсон)

СЛОВОТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНГЛІЗМА МЕДІА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

*У статті встановлено словотвірний потенціал, виявлено й проаналізовано лексико-семантичні особливості неолексем із англізмом **media**. На широкому фактичному матеріалі простежено особливості пристосування англізма **media** як складника нових похідних, аналіз яких демонструє словотвірну продуктивність англізма **media** в українській мові, адже запозичений на початку ХХ сторіччя англізм **media** у сучасному українському літературному мовленні тепер широко вживається замість громіздкої словосполуки «засоби масової інформації» чи створеної на її базі аббревіатури ЗМІ, оскільки новотвір, будучи компактним, виявився більш придатним для словотворення.*

Ключові слова: неолексеми, словотвірний потенціал, лексичні інновації, словотвірні процеси, запозичення, англізм, лексико-семантичні групи.

Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки позначений високим динамізмом лексичної підсистеми мови, що викликано суттєвими змінами в суспільно-політичному, економічному та культурному житті країни. Тому предметом дослідження лінгвістів на зламі II-III тисячоліть є динамічний розвиток лексичного складу мови, зокрема виникнення лексичних інновацій. Досліджуючи динаміку мовної системи, мовознавці наголошують, що

розвиток мови загалом – це передусім зміни в лексиці, рух уперед у часі під впливом реальної дійсності, людського мислення, свідомості.

Динаміку лексику виявляє не лише лексика на позначення нових реалій і понять суспільного життя, їхніх ознак і процесів із ними, а й лексика, появу якої в сучасному активному українському лексиконі спричинює дедалі глибша й об'ємніша зміна самих мовних норм, комунікативних настанов мовців.

Зміна стану й статусу української мови на початку XXI сторіччя сприяє активізації в ній інноваційних словотвірних процесів. Розвиток суспільства виявляється виразно чітко в лексико-семантичному аспекті словотворення, зокрема в поповненні словотвірних типів новими похідними словами, в активізації тих чи тих семантичних розрядів лексики і твірних основ.

Лексичний склад кожної розвиненої мови перебуває під значним впливом позамовної дійсності й відбиває динаміку її поступу, що є об'єктивним процесом, зумовленим загальним прогресом людства. Формування глобального інформаційного простору, тенденція до світової інтеграції суспільних та економічних процесів стимулюють появу нових концептів, що потребують відповідних експонентів. Це збагачує словниковий склад мови, у тому числі й української, яка дає багатий фактичний матеріал для дослідження словотвірного потенціалу одиниць, уживаних для позначення нових об'єктів дійсності та їхніх процесуальних чи непроцесуальних ознак, значну частину яких становить запозичення, наприклад, у сфері творчої діяльності суспільства: економіці, музиці, літературі, мистецтві, індустрії розваг, комунікацій, технологій опрацювання інформації й інше.

Активне збагачення словникового складу української мови відбувається за рахунок участі в процесах деривації не тільки питомих і давно запозичених твірних слів, але й унаслідок творення дериватів від новозасвоєних чужомовних одиниць у ролі твірних основ.

Проникнення в сучасну українську мову значної кількості чужомовних запозичень, особливості функціонування та засвоєння їх системою мови, їхня словотвірна активність зумовлює всебічне вивчення таких мовних одиниць. Міру входження інновацій до мовної системи та продуктів їх реалізації, усних і письмових текстів, визначає спектр тих відношень, у яких така лексико-словотвірна номінація-нововведення перебуває з уже наявними одиницями в системі мови та в тексті, і, ширше, в певній комунікативній ситуації загалом.

Серед останніх мовознавчих розвідок, що охоплюють проблеми змін у системі мови, свідчать про динаміку розвитку української мови, назвемо праці Є. Карпіловської [11], Н. Клименко [15], І. Кочан [18], Д. Мазурик [21], М. Навальної [22], О. Стишова [31], Л. Струганець [33] та ін.

У працях із дериватології та лексикології неодноразово наголошувалося, що завдяки словотворенню «мова постійно підтримує феноменальну здатність забезпечувати широкі й дедалі зростаючі комунікативні потреби суспільства» [26, с. 6]. Спостерігаємо зростання словотвірної активності нових та потужності засвоєних раніше запозичень.

Поява значної кількості неолексем – явище цілком закономірне. Адже неологізми з'являються в мові в часи великих, докорінних змін у житті народу. Потреба в нових словах зумовлена передусім різними екстралінгвальними чинниками, зокрема політичними та соціальними змінами в суспільстві, тому що лексична система будь-якої мови є найбільш гнучкою і динамічною порівняно з іншими підсистемами. Це пов'язано з необхідністю якомога повніше відбити постійно мінливу картину світу, що сприятиме більшій ефективності процесу спілкування між людьми. Ю. Жлуктенко зауважував, що «лексика не може в своєму наявному складі вичерпно відбити всю безмежність людського досвіду і навколишнього світу, тому більшість лексико-семантичних рядів і мікросистем перебуває у «відкритому» стані, тобто в постійній схильності до інновацій» [8, с. 126].

Економічні та суспільні перетворення в Україні, відкритість, інтеграція в міжнародні культурні й інформаційні сфери спричинили кількісне зростання частки англізмів, що надзвичайно посилювалося наприкінці XX – початку XXI сторіччя.

Нині спостерігаємо динамічне зростання кількості праць, присвячених дослідженню запозичень, зокрема новітніх англійців. Загальні й різноаспектні характеристики їх вивчення втілено у працях сучасних українських мовознавців (Л. Архипенко, Я. Битківська, О. Дьолог, Є. Карпіловська, Л. Кислюк, Н. Клименко, Д. Мазурик, А. Олійник, Л. Симоненко, О. Стишов, С. Федорець та ін.). Утім складні процеси в новітній українській лексико-семантичній системі, пов'язані з появою значної кількості запозичень, потребують вивчення їх адаптації, характеру зв'язків значення запозичення з етимологом, ієрархічності семантичних компонентів у мові-реципієнті та інше. Нинішній етап запозичення англійців в українську мову становить інтерес та вимагає подальшого дослідження, оскільки складні лексико-семантичні процеси в ній, спричинені сучасними мовними контактами, а також їх імовірні наслідки заслуговують найпильнішої уваги і є актуальною мовознавчою проблемою. Новітньому періоду властиве прискорення асиміляції запозичених англійців. Часто повторювані в спілкуванні, в ЗМІ нові іншомовні слова нині значно швидше, ніж це відбувалося в попередні історичні періоди, засвоюються мовцями й набувають статусу запозичених, а потім і засвоєних. У результаті номінативної діяльності, зокрема найменування на основі запозичених з англійської мови назв нових для української дійсності реалій, відбувається приведення мови на її номінаційно-лексичному рівні (мовної картини світу) в синхронну відповідність із її поняттєвою картиною. Освоєння запозичень відбувається на різних рівнях мовної системи, однак лексико-семантичний і словотвірний потенціали є вищими ступенями асиміляції лексичних запозичень, оскільки вони найбільше реагують на зміни в усіх сферах українського суспільства та впливають на світову глобалізацію.

У працях Н. Клименко [34, с.648], Є. Карпіловської [16, с. 173-193], Л. Кислюк [13; 14] знайшло всебічне обґрунтування поняття словотвірного потенціалу слова, певних засобів його творення, зокрема нових словотворчих ресурсів. Так, Н. Клименко у статті «Словотвірний потенціал слова» до енциклопедії «Українська мова» (2007) визначає це поняття, як «здатність слова бути твірним, основою для творення нових слів» [34, с. 648]. Ю. Романюк трактує словотвірний потенціал «не лише як саму здатність певної мовної одиниці брати участь у словотворенні, а й як її питому вагу в системі мови, сумарний показник її активності та продуктивності» [27, с.227]. Словотвірний потенціал, на думку дослідниці, виявляється в активності або пасивності словотворчої одиниці, в її можливості утворити більше або менше назв позамовних об'єктів за допомогою певної словотворчої одиниці [Там само]. Високий словотвірний потенціал, тобто здатність ставати базовим для дериватів, має запозичений іменник *media*, що є синонімом засобів масової інформації.

Метою нашої розвідки є встановлення словотвірного потенціалу, виявлення й аналіз лексико-семантичних особливостей неолексем на позначення поняттєвої сфери «Інформація»: *media* (мас-медіа), ЗМІ впродовж новітнього періоду (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) на матеріалі сучасних лексикографічних джерел та текстів засобів масової інформації, що мають невичерпні можливості поповнювати словниковий склад мови.

У 1999 р. уперше «Російсько-український словник іншомовних слів» фіксує поняття «засоби масової інформації (комунікації)», що включає пресу, радіо, телебачення, кіно, плакати, аудіо- і відеопродукцію, і як синоніми з'явилися «мас-медіа», «медіа» (< англ. mass media від лат. massa – масовий, широкі верстви населення, народ і маса + media, мн. від medius засіб, посередництво) [28, с. 178-180]. Слова *мас-медіа* та *медіа* фіксує у своєму реєстрі ВТССУМ (2001) [4]. 2002 року цей англійзм разом із першими дериватами фіксують уже два видання. По-перше, у словнику-довіднику «Нове в українській лексиці» [21, с. 71] Д. Мазурик подає *мас-медіа*, *медіа* зі значенням «засоби масової інформації», а також похідні *медіальний*, *медіа-піратство*. По-друге, «Словник новотворів української мови кінця ХХ століття» [3] Г. Віняр, Л. Шпачук у текстах сучасної української газетно-журнальної публіцистики фіксує це запозичення у формі *мас-медіа* та похідні від нього лексеми *медіа-дискурс*, *медіа-індустрія*, *медіамагнат*, *медіамагнатство*, *медіа-проект*. «Російсько-український словник» за редакцією В. Жайворонка (К., 2003) фіксує запозичення *мас-медіа*,

а його варіант *медіа* кваліфікує як активний компонент складних запозичених номінацій, напр.: *медіа-клуб, медіа-компанія, медіа-лист, медіа-проект, медіа-холдинг*. А. Нелюба у словнику «Лексико-словотвірні інновації» (1983-2003) подає лексему *мас-медійно* ← *мас-медійн-(ий)* [23, с. 65]. Зі значенням «засоби масової інформації (радіо, телебачення, преса, кіно і т.ін. [ВТССУМ, с. 516] в усталеному написанні *мас-медіа*, невідм. мн. [ВЗОС СУЛ, с. 340] та *медіа*, невідм. мн. [ВЗОС СУЛ, с. 343] зафіксована неолексема у словнику В. Бусела (2003 р.).

У «Великому зведеному орфографічному словнику сучасної української лексики» за ред. В. Бусела (К.–Ірпінь, 2003) подано словотвірний ланцюжок *мультимедіа* – *мультимедійний* – *мультимедійність* та префіксальне утворення *гіпермедіа*. У працях дослідників інноваційних процесів в українському лексиконі натрапляємо на нові утворення від цього запозичення. Так, О. Стишов у додатках до своєї монографії подає такі новотвори: *медіа-акція, медіа-бомба, медіа-магнат, медіа-олігарх, медіа-партнер, медіа-патронат, медіа-підтримка, медіа-програма, медіа-простір, медіа-технологія* [31, с.354-355]. В. Фурса у монографії, присвяченій тенденціям засвоєння невідмінюваних запозичених імен у складі української лексики, з лексемою *мас-медіа* і похідною від неї *медіа* подає такі новотвори: *мас-медійник, мас-медійний, мас-медійно, масмедіальний; медіа-барон, медіа-імперія, медіа-переворот, медіа-ресурс* [36, с.227].

У словнику «Лексико-словотвірні інновації (2004-2006)» А. Нелюба, крім слів *мас-медійно, мас-література, мас-медійник* фіксує лексеми *медіаактив, медіабізнес, медіабільність, медіавласник, медіагосподар, медіакорпорація, медіаменеджер, медіаресурс* [24, с. 79-81].

Преса кінця ХХ – поч. ХХІ сторіччя свідчить про активне функціонування як власне запозичень переважно у двох варіантах написання *мас-медіа* та *медіа*, так і їхніх похідних: «У роботі семінару взяли участь провідні працівники канадських *мас-медіа*» (ЛУ, 3.02.94); «Проблема полягає в самих *медіа*» (Д, 12.02.97); «Загострення відносин між США та Україною на ґрунті боротьби з *медіа-піратством* мало би статися ще раніше» (Поступ, 9.08.01, с.70-71); «*Медіа-партнер* Фонду Шваба...»; «наші *медіа-бомонд* зголоднів за справжніми успіхами вітчизняного кіно» (ДТ, 2006, №580); «Телеведучих і дикторів тут називають *медіа-кілерами*» (Критика, 2006, №100); «нарошують *медіа-потенціал*» («ГПУ», 11.08.06). Крім того, Є. Карпіловська твердить, що «ці лексеми перебувають у зоні пильної уваги журналістів, про що свідчить передусім дальша фонетична адаптація запозиченого компонента *медіа*, а саме: усунення невластивого українській мові всередині кореня з'являння голосних» [16, с. 39]. Наявні тексти, далі продовжує авторка, фіксують активне вживання цього запозичення саме в «українізованій» формі в літературному розмовному мовленні, пор. приміром *мас-медії* у викладі інтерв'ю з письменником Юрієм Андруховичем [16, с. 39]. Пор.: (... *мас-медій* кожної з країн (Всесвіт, 2003, № 7-8); (... заробляння грошей на ринку *мас-медіа*) (ПіК, 2003, № 34); (... донецькі *медіа* ... намагаються зобразити конфлікт) (ПіК, 2003, № 32-33) і ще більш «просунутого» вглиб фонетичної системи української мови *медії* (... *попри* недвозначні *натяки українських медій*). Функціонування в одному друкованому виданні різних графічних варіантів одного запозичення доводить, з одного боку, що процес його адаптації ще не завершено, а з іншого засвідчує новий етап його освоєння – залучення такої основи до словотвірної деривації, яка й виявляє незручність уже наявного графічного варіанта із з'являнням голосних у фіналі твірної основи для приєднання українських суфіксів [Современный, 2001, с. 506, 510]. І на базі цих варіантів, як стверджує Є. Карпіловська [16, с. 39-40], спостерігаємо активне словотворення запозиченої основи *медіа*, пор.: *медійний* (Останнім часом *медійне* поле збагатилося ще двома цікавими проектами – «ВіК», «Вгору» (ПіК, № 44, 2003); Своє звільнення тележурналіст мотивує тим, що «5-й канал» начебто не відповідає вимогам *медійного* ринку... (УМ, 2.06.2006, № 99, с.9), *мас-медійсти* (Бо його [Свирида Петровича Голохвастова] бідолаху, на тім світі разом із Пронею Прокопівною грець ухопив, коли довідалися, яке «монпансьє» ліплять з української мови їхні нащадки-рекламісти та *мас-медійсти*) (Я. Жолдак. Реквієм по Голохвастову, або Супердякую за

супердійство // УУ, 2002, №3). Проте і варіант *медіа* не втрачає своєї активності як база для словотворення, пор.: *медіальний* за наявності *медійний* (*Лише копітка виважена праця і, як результат – якісний медіальний продукт*) (ПіК, № 44, 2003), ідеться про херсонську газету «Новий день»). Активність опрацювання цього запозичення в професійному мовленні журналістів доводить поява композитів на заміну словосполук, а отже, створення компактніших, зручніших для спілкування номінацій, пор. вищеподану словосполучу *медійне поле* та її «згортку» – композит *медіаполе* (*Небезпека власне у тих нулях, що і гарантують безкарну зачистку медіаполя і продовження «і так далі»* – І. Магдиш. Слово теж діло – «І», 2004, № 32), а також словосполучу *медійна корпорація* (*...більш досконалою формою є надання великими медійними корпораціями грантів на покращення медіаосвіти на вже існуючих університетських програмах*) (УМ, 23.06.2006, с.17) та співвідносні з нею за змістом композити *медіаорганізація* (*...медіаорганізації постійно підвищують кваліфікацію своїх працівників* – Там само), *медіа-структура* (*Таємнича медіа-структура існує у місті Києві*) (УМ, 02.06.2006, № 99, с.9) та *медіаіндустрія* (*...максимально наблизити навчальний процес до вимог самої медіаіндустрії*) (УМ, 23.06.2006, с.17). Про те, що лексема *медіа* вживається досить часто, свідчить активне формування цього словотвірного гнізда. Від *мас-медіа* утворено три суфіксальні деривати: *мас-медійний* словотвірного з похідними другого ступеня *мас-медійно*, *мас-медійник*. Варіант *медіа* як базове слово гнізда є набагато продуктивнішим, оскільки дає життя, окрім суфіксальних: *медійний* (з похідним другого ступеня *електронно-медійний*), *медіальний*, ще й дев'ятнадцяти складним дериватам, утвореним словоскладанням, де *медіа* – є першою частиною складних слів (окрім *кіномедіа*) з дериватом другого ступеня *медіамагнатство*. Спостерігаємо розгортання словотвірних ланцюжків: *мас-медіа* – *мас-медій-н(ий)* – *мас-медійн-ик*, *мас-медійно*; *медіа-медій-н(ий)* – *електронно-медійн(ий)*; *медіа-магнат* – *медіамагнат-ств(о)*. Гніздо весь час розростається за рахунок аглютинативних утворень першого ступеня похідності без будь-яких обмежень.

Потребу в нових поняттях, а відповідно й у нових номінаціях формує творення інформаційного суспільства, що виявляється в розбудові відповідного концептуального поля, окресленні сфери його вживання. Новотвори позначають такі сфери і явища, що зазнають у періоди суспільного розвитку найбільшої активізації – економіка, преса, музика, література.

Аналіз широкого фактичного матеріалу свідчить, що англiзм *медіа* є високо затребуваним у сучасному суспільстві, тому має потужний функційний потенціал, комунікативну спрямованість, і, зрештою, системну підтримку.

Серед значної кількості похідних із англiзмом *медіа* на позначення поняттєвої сфери «Інформація» виділимо такі найважливіші лексико-семантичні групи, що називають: **людей, відповідальних за щось, за фахом, родом діяльності, уподобаннями** (*медіабайєр, медіабоси, медіаварта, медіавласник, медіагосподар, медіаексперт, медіаконструкти, медіакоординатор, медіамагнат, медіаменеджер, медіапартнер, медіаюрист*). Напр.: Є й інші закупники, наприклад, **медіабайєр** займається вибором і закупівлею кращих рекламних площ, які принесуть багато покупців і за помірні гроші (<http://posekretu.com.ua>); Чи щось змінилося з того часу? Які уроки зробили **медіабоси**? (Д, № 42-43, 07-08.03.2014, с. 20); ... чому наших великих **медіагосподарів** навчили дві минулі передвиборчі кампанії – 2004 і 2006 року? (<http://pravda.com.ua>. 07.02.07); Такий собі Дмитро Крикун, представлений ведучим як **медіаексперт**, вимагав ліквідувати її (державну пресу) якнайшвидше (Д, № 28-29, 15-16.02.2013, с. 19); Переконалися **медіаменеджери** й у тому, що в умовах медійного плюралізму на кожну пачку купюр завжди може знайтися дві пачки... (<http://pravda.com.ua>. 07.02.07); Юрій Марченко ... є спеціальним **медіапартнером** заходу, тому має можливість поділитися кількома секретами цього незвичайного проекту (М1, № 2, березень, 2016, с. 18); **назви товариств, спілок, груп людей, об'єднаних на основі певних інтересів** (*медіааудиторія, медіаконференція, медіакорпорація, медіатусовка, медіафахівці, медіахолдинг*). Напр.: Цього року впродовж двох днів відбудуться чотири паралельні конференції, що об'єднують близько двохсот учасників, які говоритимуть про **медіаменеджмент, медіатехнології, медіаконтент та медіааудиторію** (Д, № 83-84, 18-

19.05.2012, с. 19); **Масштабні медіаконференції** з участю медіафахівців, журналістів і працівників радіо й ТБ Незалежна асоціація телерадіомовників організовує уже в'яте (Д, № 83-84, 18-19.05.2012, с. 19); Однак ті, від кого реально залежало, з якими підсумками для суспільства та вітчизняної **медіакорпорації** розв'яжеться цей «трудовий конфлікт» – зволіли не реагувати і на ці натяки ([http:// pravda.com.ua](http://pravda.com.ua). 07.02.07); Власне, мабуть, передбачивши інтерес **медіатусовки** до її нового ампула, Ліля Пустовіт не вийшла на пресконференцію після показу (Д, № 184-185, 11-12.10.2013, с. 16); **Всього за п'ять років медіахолдинг** досяг лідируючих позицій в Україні по аудиторії і рекламними доходами в інтернет (Режим доступу: (https://uk.wikipedia.org/wiki/UMH_group); **клуби, місця зібрань, громадські організації** (медіаклуб, медіамайдан, медіаорганізація, медіаскверик, медіастіна, медіацентр) Напр.: Полтавський обласний **медіаклуб** є громадською неприбутковою організацією (Режим доступу: <http://khpg.org/index.php?id=977920895>); Громадська **медіаорганізація** відреагувала на критику Володимира Різуна з боку «1+1 медіа»: «Це рефлексія самовпевнених людей» (Режим доступу: <http://www.osvita.mediasapiens.ua>); З ініціативи працівників Тернопільського прес-клубу облаштовано **медіаскверик** та розписано **медіастіну** (УМ, № 105, 20-21.07.2012, с. 3); У **медіацентрі** «Час» відбулася дискусія на тему «Роль самоорганізації населення в політиці на рівні регіону» (Режим доступу: timeua.info/mediacentr); **організації, спілки, об'єднання, установи** (медіагалузь, медіамашина, медіаорганізація, медіаспілка, медіаспільнота, медіатовариство) Напр.: На думку фахівця (Володимира Різуна), який уже близько 30 років готує фахових мовців-журналістів, сьогодні в журналістиці відбувається «криза професії»... Причина в тому, що в **медіагалузь** прийшло дуже багато людей, які мають опосередковане ставлення до журналістики (Д, № 135-136, 02-03.08.2013, с. 19); ... а російська пропаганда і **медіамашина** дуже потужно працюють (Д, № 17-18, 31.01-01.02.2014, с. 2); Збільшення вартості доставки преси, а отже, й самої передплати, звісно, проблема не лише конфліктуючих сторін-видавців та **медіаорганізацій**, з одного боку, та «Укрпошти» – з другого (Д, № 150-151, 23-24.08.2013, с. 18); Українські та польські **медіаспілки** обіцяють разом боротися за свободу слова (Д, № 174-175, 27-28.09.2013, с. 18); ... вона (Ека Згуладзе-Глуксманн) надіслала **медіатовариству** чіткий сигнал, який заслуговує на повагу і розуміння... (ІЗ, № 1-2, 15.01.2015, с. 6); **випадки, дії, процеси, явища** (медіанасильство, медіаподія, медіанідтримка, медіапоказник, медіапереворот, медіаскандал, медіатренінг). Напр.: **Медіаподією** року, за версією «Дня», став канал ТВІ (Д, № 1-2, 2011, с. 17); «Всеукраїнська мережа ЛЖВ» оголошує про відкритий конкурс надавача послуг з організації **медіанідтримки** проекту «Сильна спільнота через партнерство» (Режим доступу: <http://www.gurt.org.ua/vacancies/185271>); Нагадуємо, що у квітні цього (2013) року канал ТВІ опинився у центрі серйозного **медіаскандалу**... (Д, № 135-136, 02-03.08.2013, с. 19); На факультетах журналістики і на **медіатренінгах** увагу звертають передусім на те, з якої платформи краще продаватиметься інформація, якою буде роль блогерів... (Д, № 145-146, 17-18.08.2012, с. 17); **акції, форуми, нормативно-правові акти, що регулюють інформаційну діяльність** (медіаакція, медіафорум, медіазаконодавство, медіаправо). Напр.: У Вінницькому обласному художньому музеї відбулася **медіаакція** «Світославський про Україну»... (Режим доступу: <http://artmus.org.ua>); На Львівському **медіафорумі** презентували нове видавництво «Човен»... (Режим доступу: <http://lvivmediaforum.com/2017/>); У Британії **медіазаконодавство** дуже суворе, і головним механізмом є видання через суд судової заборони писати про щось (indication) (Д, № 150-151, 23-24.08.2013, с. 18); Експеримент програми «**Медіаправо**» полягає ще і в тому, що в юридичному ВНЗ студенти вчать писати журналістські тексти і працювати перед відеокамерою (Режим доступу: <http://nlu.edu.ua>); **назви наукових галузей, їх підрозділів** (медіаправо, медіапроект, медіапубліцистика, медіаредагування, медіареклама, медіаосвіта). Напр.: **Медіаправо** – підгалузь інформаційного права щодо суспільних відносин, пов'язаних із засобами масової інформації (ЗМІ), засобами масової комунікації (ЗМК) (Режим доступу: <http://www.art-medialog.com>); В Україні стартував новий **медіапроект** про географію і людей *Ukrainer*

(Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/>); **типи мовно-мисленнєвої діяльності, сукупність знань, відомостей, блоків інформації** (*медіадискурс, медіакритика, медіакommунікація, медіамова, медіаміст, медіарецензія, медіавідгук, медіасфера, медіатекст, медіатехнології, медіафайли*). Напр.: **Медіадискурс** – це специфічний тип мовно-мисленнєвої діяльності, яка характерна виключно для інформаційного поля мас-медіа (Режим доступу: [https:// sites.google.com/](https://sites.google.com/)); **Медіакритика** – складова частина журналістикознавства, предметом якої є сучасні інформаційні процеси (ССЛіЖ 2009, с. 250); Львівське радіо «Ініціатива» разом із будапештським радіо «Тілош» утворили перший **медіаміст** у Південно-східній Європі та передавали передачі белградського радіо (Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>); Отже, у рамках польської християнської **медіасфери** католицькі канали мають свою нішу, як у супутниковій і кабельній платформах, так і у мережевому просторі (Д, № 145-146, 16-17.08.2013, с. 19); Також слід вказати місце події, дату, час і номер виборчого округу, коротко описати порушення і завантажити докази у вигляді **медіафайлів** (УМ, № 99, 11.07.2012, с. 4); **видання, збірки, ресурси, запаси чого-небудь** (*медіаактиви, медіакарта, медіавидання, медіатаблоїди, медіаресурси*). Напр.: ... антимонопольний комітет не може на цьому етапі запобігти такому об'єднанню **медіаактивів** (Д, № 110-111, 27-28.06.2013, с. 20); **Медіакарта** – база даних ЗМІ (СЖ, 2007, с. 52); **Ще 40 медіавидань** – в процесі розробки (ІЗ, № 18-19, 12.05.2011, с. 21); **Українські медіатаблоїди**, зокрема ресурс «Дуся», поширили інформацію про те, що в колективі «112 Україна» назріває розкол (Д, № 7-8, 17-18.01.2014, с. 18); **прилади, пристрої, механізми, спорядження** (*медіаобладнання, медіаплеєр*). Напр.: ... вже розроблено спільну навчальну програму і забезпечено наші вищі сучасним **медіаобладнанням** (Д, № 189-190, 10-11.10.2014, с. 21); Для комфортного перегляду відео у різних форматах варто купити хороший **медіаплеєр** ... (Режим доступу: www.foxtrot.com.ua/ru/shop/mediaplayer.html).

Іноді словниковий склад української мови поповнюється невідмінюваними іменами для заміни наявних, переважно описових, найменувань. Запозичений на початку 90-х років ХХ сторіччя американізм *мас-медіа/медіа* у сучасному українському літературному мовленні тепер широко вживається замість громіздкої словосполуки «засоби масової інформації» чи створеної на її базі аббревіатури ЗМІ, оскільки новотвір, будучи компактним, виявився більш придатним для словотворення. Проте три лексеми вступають у синонімічні відношення, про що свідчить їхнє вживання в одному виданні навіть у межах однієї статті, наприклад, в інформації газети «Україна молода» про прес-конференцію Президента України Віктора Ющенка з нагоди Дня журналіста: *На прес-конференції з нагоди Дня журналіста Президент говорив про відповідальність мас-медіа, коаліцію, статус російської мови, інтеграцію в НАТО й те, чому важко бути українським Президентом; Також у планах влади – створення суспільних і громадських медіа; ...першим питанням, яке пролунало на прес-конференції, було те, чи відчув Віктор Ющенко зміну ставлення до себе з боку ЗМІ порівняно з його теперішнім президентським статусом і колишнім, опозиційним* (УМ, 7.06.2006, № 102, с.1,4). У цьому випадку спостерігаємо дію тієї самої тенденції до заміни запозиченням уже наявної в мові-реципієнті словосполуки з метою економії мовних зусиль і зручності творення на його основі нових номінативних одиниць.

Характерно, що компонент *медіа* може виступати і в постпозиції: *мас-медіа, мас-медійник. Мас-медіа* (засоби масової інформації (комунікації)) (лат. *massa* шматок і *mediallis* – серединний) – своєрідна система форм і комунікаційних технологій періодичного поширення масової інформації, до якої входять періодичні друковані видання (*газети, журнали, бюлетені тощо та разові видання з визначеним накладом*); аудіовізуальні засоби масової інформації (*радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис та ін.*); інформаційні служби (*телеграфні агентства, агентства преси, рекламні бюро, прес-служби, агентства паблік-релейшнз, професійні журналістські клуби та асоціації*). Поняття «масовий» означає здатність засобів масової інформації доносити інформацію до численної кількості людей на великих територіальних просторах [9, с. 168-169].

Зважаючи на важливість щоденної інформації й інформаційної сфери в житті сучасного суспільства, вплив засобів масової інформації на свідомість і світогляд громадян, аббревіатуру ЗМІ та неозапозичення *мас-медіа* (*медіа*) О. Земська [10, с. 95] відносить до так званих «ключових слів доби», що мають високу частоту вживання, семантичну ємність (набувати нових значень) та словотвірну активність (здатність утворювати нові номінації).

Однак за досить високої частоти вживання аббревіатура ЗМІ має досить низький словотвірний потенціал, його реалізацію засвідчено в монографії О. Стишова: інформаційний ЗМІЙ [31, с. 49] та словнику А. Нелюби (*досвідчені ЗМІсти вирішили*) [24, с. 49], оскільки семантичний потенціал словотвірної аброекосови ЗМІ уже заповнений (від змії, змія), а поодинокі деривати є експресивно маркованими.

Неозапозичення з англізмом *медіа* не адаптовані до граматичної системи української мови. Ці складні одиниці поєднують два іменники, перший із яких виражає атрибутивне значення. К. Городенська твердить, що такі утворення «є наслідком перенесення на ґрунт української мови словотвірної моделі англійської мови»: *медіа-життя, медіа-підтримка, медіа-програма, медіа-аналітика, медіа-трибуна, медіа-стиль, медіа-школа, медіа-група, медіа-працівник, медіа-текст* [6, с. 4].

На думку В. Лейчика, подібні лексеми в сучасній російській мові також виникли під впливом англійської мови з її атрибутивними комплексами [19, с. 7]. У таких складних словах у ролі одного з компонентів, здебільшого – першого, функціює лексема іншомовного походження, або ж вони загалом є кальками з англійської мови. Такі юкстапозити, як зазначає К. Городенська, «деформують системно зумовлену граматичну норму української мови виражати атрибутивність за допомогою прикметника – спеціалізованого засобу реалізації ознаковості та обмежують відіменникове творення прикметників» [5, с. 7]. Такі утворення, на думку С. Климович, не належать до складних слів. Отже, їх написання через дефіс не відповідає правилам чинного правопису [17, с. 8]. Замість початкового означального іменникового компонента *медіа* в подібних складних утвореннях К. Городенська пропонує вживати спільнокореневі з ними прикметники (*медійний*) чи аббревіатуру ЗМІ (*до медійний*), пор.: *медійне життя (життя ЗМІ), медійна підтримка (підтримка ЗМІ), медійна програма (програма ЗМІ), медійна аналітика, медійна трибуна, медійний стиль (стиль ЗМІ), медійна школа, медійна група (група ЗМІ), медійний працівник (працівник ЗМІ), медійний текст* і т. ін. [6, с. 4-5]. І далі продовжує дослідниця [Там само, с. 5-6], що «із словотвірною нормою конфліктує чимало лексичних запозичень з англійської мови, які безпідставно освоєні українською мовною практикою як складні іменники, що їх пишуть через дефіс, хоч вони не є в українській мові юкстапозитами, утвореними з двох самостійних іменників без сполучного голосного (*мас-медіа*).

Отже, активізація процесу творення слів є результатом відображення взаємодії мови, її словотвірної системи з особливостями розвитку і потребами українського суспільства на сучасному етапі.

Зміни суспільно-політичного, державного й економічного устрою України, зміна форми власності, науково-технічний прогрес та інші події й процеси продовжують відбуватися і слугують важливим чинником поповнення українського лексику новими словами за рахунок запозичень. Саме неолексеми здатні оперативнo й максимально адекватно номінувати всі ті нові явища і процеси, що з'являються. Ці деривати є ключовими словами, що акумулюють і репрезентують відповідну інформацію.

Широка комбінаторика англізма *медіа* свідчить про його продуктивність, тобто здатність брати участь у творенні нових номінацій, розкриває його високий словотвірний потенціал у сучасній українській деривації. Цей англізм має достатньо питому вагу в системі мови завдяки його властивостям утворювати нові номінації для називання нових об'єктів дійсності, маючи всі перспективи усталитися як продуктивний словотвірний ресурс сучасної української номінації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архипенко Л.М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англїцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.) / Л.М. Архипенко: автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Харків: Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2005. – 20 с.
2. Битківська Я.В. Тенденції засвоєння та розвиток семантики англїцизмів у сучасній українській мові / Я.В. Битківська дис. ... канд. філол. наук. – Тернопіль: Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2008. – 368 с.
3. Віняр Г.М., Шпачук Л.Р. Словник новотворів української мови кінця ХХ століття // Г.М. Віняр, Л.Р. Шпачук. – Кривий Ріг, 2002. – вип. 2. – 232 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та СД) [Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: ВПФ «Перун», 2001. – 1440 с.
5. Городенська К.Г. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови / К.Г. Городенська // Українська термінологія і сучасність. – Вип. VIII. – К., 2009. – С. 7-11.
6. Городенська К.Г. Нові явища та процеси в українському словотворенні: динаміка чи деструкція словотвірних норм / К.Г. Городенська // Українська мова, 2013. – № 2. – С. 3-12.
7. Дьолог О.С. Процесс адаптации новейших английских заимствований в современном украинском языкознании / О.С. Дьолог // Уч. зап. Тавричеськ. нац. ун-та ім. В.И. Вернадського. – Сер. «Филологія. Соціальні комунікації». – 2011. – Т. 24 (63). – № 4. – Ч. 2. – С. 118-121.
8. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю.А. Жлуктенко. – К.: Вища школа, 1974. – 176 с.
9. Загнітко А.П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. – Т. 2 / А.П. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 350 с.
10. Земская Е.А. Активные процессы современного словопроизводства / Е.А. Земская // Русский язык конца ХХ столетия (1985-1995). – 2-е изд. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С. 90-141.
11. Карпіловська Є.А. Динаміка сучасної української мови в словниках нового покоління (проект серії словників нової української лексики) / Є. А. Карпіловська // Українська мова. – 2004. – № 3. – С. 3-29.
12. Карпіловська Є.А. Вторинна номінація у сучасній українській мові: тенденції розвитку / Є.А. Карпіловська // Лінгвістичні студії. – 2010. – Вип. 20. – С. 28-32.
13. Кислюк Л. П. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень) / Л. П. Кислюк: автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К.: НАН України, Ін-т української мови, 2000. – 19 с.
14. Кислюк Л. Функціонування та словотвірний потенціал неозапозичень у сучасній українській мові / Л. Кислюк // Вісник Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Філологія. – Випуск XV-XVIII. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. – 730 с.
15. Клименко Н.Ф. Неологізування в українській мові в часи глобалізації / Н.Ф. Клименко // V Міжнародний конгрес Міжнародної асоціації українців. Мовознавство. – Чернівці: Рута, 2003. – С. 38 – 42.
16. Клименко Н.Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: [монографія] / Н.Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л.П. Кислюк. – К.: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2008. – 336 с.
17. Климович С.М. Структурно-семантичні типи абрутворень в українській мові / С. Климович: автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Херсон, 2008. – 20 с.
18. Кочан І.М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові / І.М. Кочан. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – 519 с.
19. Лейчик В.М. О некоторых современных способах словообразования / В.М. Лейчик // Особенности словообразования в научном стиле и норме. – Владивосток, 1983. – С. 7-18.
20. Мазурик Д.В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки ХХ ст.) / Д.В. Мазурик: автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2002. – 21 с.
21. Мазурик Д.В. Нове в українській лексиці / Д.В. Мазурик: Словник-довідник. – Л., 2002. – 130 с.

22. Навальна М.І. Динаміка лексики української періодики початку ХХІ ст.: [монографія] / М.І. Навальна. – К., Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 328 с.
23. Нелюба А.М. Лексико-словотвірні інновації (1983-2003) / А.М. Нелюба. – Х., 2004. – 136 с.
24. Нелюба А., Нелюба С. Лексико-словотвірні інновації (2004-2006): Словник. – Х.: Майдан, 2007. – 144 с.
25. Олійник А.Д. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології / А.Д. Олійник: автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2002. – 20 с.
26. Паламарчук Л.С. Лексико-семантичний розвиток мови / Л.С. Паламарчук // Мовознавство. – 1982. – № 4. – С. 3-7.
27. Романюк Ю.В. Словотвірний потенціал нових засобів номінації в сучасній українській мові / Ю.В. Романюк // Мови і культури у новій Європі: контакти і самобутність: Збірник наукових доповідей. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. – 672 с.
28. Русско-украинский словарь иностранных слов. – Х., 1999.
29. Словотвірність незалежної України. 1991-2011: Словник; Укладач А. Нелюба. – Х.: Харківське історико-філологічне товариство, 2012. – 600 с.
30. Стишов О.А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О.А. Стишов: дис. ... д-ра філол. наук. – К., 2003. – 597 с.
31. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О.А. Стишов. – 2-ге вид., переробл. – К.: Пугач, 2005. – 388 с.
32. СЛОВНИК.net, 2006 – 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.slovyk.net/about> (опрацьовано станом на 30.09.2010).
33. Струганець Л.В. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття / Л.В. Струганець. – Тернопіль, 2002.
34. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2007. – 856 с. – Вид. 3-є, зі змінами і доповненнями.
35. Федорець С.А. Англійські запозичення в мові сучасної української реклами / С.А. Федорець: дис. ... канд. філол. наук / Харків: Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2005. – 203 с.
36. Фурса В.М. Семантико-граматичне та словотвірне освоєння невідмінюваних імен / В.М. Фурса. – К.: Інститут української мови НАН України, 2005. – 252 с.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ЛУ – Літературна Україна (газета письменників України)
 Д – День (щоденна всеукраїнська газета)
 Поступ – Поступ
 ДТ – Дзеркало тижня (український суспільно-політичний тижневик)
 ГпУ – Газета по-українськи (газета)
 ПіК – Політика і культура (журнал)
 УМ – Україна молода (щоденна інформаційно-політична газета)
 УУ – За Українську Україну
 М1 – Маршрут № 1 (спеціалізований додаток до газети «День»)
 ІЗ – Іменем закону (громадсько-правовий тижневик)
 ССЛіЖ – Сучасний словник літератури і журналістики
 СЖ – Словник журналіста
 Критика – Сучасний український інтелектуальний часопис
 Всесвіт – Український журнал іноземної літератури

Volodymyr Oleksenko

WORD-FORMATION POTENTIAL

OF THE ENGLISH WORD «*MEDIA*» IS IN UKRAINIAN LANGUAGE

Word-formation potential is set in the article, the lexico-semantic features of neolexemes are detected and analysed from the English word «*media*». On wide actual material the peculiarities of adaptation of the English word «*media*» are traced as the constituent of new derivatives. The analysis of them demonstrates the word-formation productivity of the English word «*media*» in the Ukrainian language. This word borrowed at the beginning XX century of this word is commonly

used in the modern Ukrainian language now instead of bulky word-combination «means of MASS-MEDIA Information» created on its base abbreviation a new formed word, being compactit, appeared to be more suitable for a word-formation.

Key words: neolexemes, word-formation potential, lexical innovations, word-formation processes, borrowing, the English word, lexico-semantic groups.

Владимир Олексенко

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ
АНГЛИЦИЗМА *МЕДИА* В УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ

В статье установлен словообразовательный потенциал, выявлены и проанализированы лексико-семантические особенности неолексем с англицизмом *медиа*. На широком фактическом материале прослежены особенности приспособления англицизма *медиа* как составляющей новых производных, анализ которых демонстрирует словообразовательную производительность англицизма *медиа* в украинском языке, ведь заимствованный в начале XX столетия англицизм *медиа* в современном украинском литературном языке теперь широко употребляется вместо громоздкого словосочетания «средства массовой информации» или созданной на её базе аббревиатуры СМИ, поскольку новообразование, будучи компактным, оказалось более пригодным для словообразования.

Ключевые слова: неолексемы, словообразовательный потенциал, лексические инновации, словообразовательные процессы, заимствования, англицизм, лексико-семантические группы.

УДК 81'42=134.2

Сабіна Сечіна
(Київ)

**РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ ІДЕНТИЧНІСТЬ В ІСПАНСЬКІЙ
МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ ПІВОСТРІВНОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО ВАРІАНТУ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ)**

Статтю присвячено образу Іспанії крізь призму концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ, який є одним з ключових концептів лінгвокультурного простору країни. Існують концепти, які мають особливу ціннісну значущість у когнітивному просторі та в культурі тієї чи іншої країни, адже визначають цілий комплекс цінностей та установок цієї спільноти. Одним з таких ключових слів іспанської лінгвокультури є ідентичність, яка виступає як концепт, що охоплює багато сфер життя. В умовах глобалізації світу з його універсалізацією цінностей іспанці зберігають свою ідентичність, що як концепт в сукупності безлічі сутностей, ознак і явищ пронизує когнітивний простір та визначає мовну картину світу, яка показує специфіку національної ментальності. У полі зору такого напрямку мова досліджується не тільки як система втілення культурних цінностей, а й як система відображення національної традиції, що експлікує зв'язок між ментальністю, мовою, мовною свідомістю представників соціуму і картини світу. У межах дослідження визначаються та аналізуються такі основні екстралінгвальні чинники, як театр, фламенко, корида, футбол. Було досліджено вплив цих чинників на формування лексичних одиниць, які представляють собою культурно-значущу лексику та відображають основні риси культури іспанців. У статті розглянуто формування і розвиток культурно значущої лексики півострівного національного варіанту іспанської мови, виявлено форми взаємозв'язку лексичної своєрідності іспанської мови з менталітетом і мовною картиною світу іспанців, здійснено аналіз ролі культурних домінант при формуванні концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ. Здійснений